

Prof. Ing. arch. Peter Havaš, PhD.

POSUDZOVANIE KVALITY NÁVRHU BYTU A BÝVANIA V SÚČASNOSTI

Architektúra odjakživa odrážala spoločenské usporiadanie, politické a ekonomicke podmienky spoločenstva, v ktorom vznikla. Tieto architektúru významne ovplyvňovali a ovplyvňujú v pozitívnom či negatívnom slova zmysle. Každé architektonické dielo je konkrétnym dokladom spoločenského a ekonomického vývoja dobovo podmieneného, s ideovým a filozofickým obsahom, formou a funkčným poslaniem. Už Hannes Meyer, riaditeľ Bauhausu (1928-1930) vyslovil: „Architektúra má zohľadňovať všetky faktory a potreby, nielen technické funkcie, ale objavovať aj také, ktoré sú zadávateľom ešte neznáme.“ Pričom Hannes Meyer medzi funkcie radil aj vnem, pocity a nie v poslednom rade estetické kritériá. Vyslovené myšlienky, platné dodnes, vzťahujú sa aj na navrhovanie a výstavbu bytových a rodinných domov, keďže bývanie je jednou zo základných podmienok existencie, rozvoja a spokojnosti rodiny či jedinca. Primerané bývanie patrí k základným ľudským právam, preto jeho navrhovaniu je potrebné venovať patričnú pozornosť pre splnenie kvalitatívnych kritérií jeho riešení.

Ked' sledujeme vývoj výstavby bytových a rodinných domov po roku 1989, odkedy prestal platiť diktát politickej objednávky a dodávateľských organizácií, zistujeme, že ich hodnota a kvalita je v súčasnosti vyjadrovaná len dvomi faktormi, to situovaním bytu alebo rodinného domu v organizme mesta, obce, sídla (čo nie je v kompetencii autora návrhu) a plošné parametre. Podľa týchto kritérií sa pohybujú aj ceny 1 m² bytu alebo rodinného domu. Tieto parametre nemusia však vyjadrovať kvalitu ich riešenia. Nemienim sa zaoberať v súčasnosti rozšíreným „zbohatlickým barokom“ v individuálnej bytovej výstavbe, ktorú budúcnosť patrične vyhodnotí, ale projektmi a realizáciami bytových a rodinných domov nespadajúcich do uvedenej „kategórie“. Len uvedené faktory hodnotenia sa, žiaľ, týkajú často aj návrhov a realizácií renomovaných autorov vrátane návrhov uvádzaných v katalógoch rodinných domov vydávaných rôznymi vydavateľmi.

Pre posudzovanie kritérií vyjadrujúcich kvalitu riešenia obytného prostredia a bývania pre súčasné požiadavky a trendy podľa posledného stupňa poznania je potrebné vyhodnotiť tieto faktory:

1. Situovanie bývania z hľadiska organizmu mesta, obce, sídla (vplyv autora návrhu je minimalizovaný), jeho napojenie na cestnú sieť, mestskú hromadnú dopravu, vzdialenosťi a spojenia s centrom, zamestnaním, vybavenie obchodnou sieťou a službami každodennej potreby, možnosťami trávenia voľného času a relaxácie (športoviská, telocvične, kultúrne zariadenia, gastro zariadenia, detské ihriská a pod.), možnosti parkovania, garážovania osobných automobilov (napríklad v SRN 1 odstavné resp. garážové miesto na 1 bytovú jednotku a 1 parkovacie miesto na 1,5 bytovej jednotky) a ďalšia vybavenosť zvyšujúca kvalitu bývania. Tento faktor neovplyvňuje kvalitu návrhu bytu alebo rodinného domu.

2. Orientácia k svetovým stranám - splnenie podmienok platnej legislatívy z hľadiska presvetlenia a preslnenia obytných priestorov.

3. Dispozičné riešenie nadväznosti a prepojenia jednotlivých priestorov a časti bytu pre realizáciu funkcií, ktoré má byť umožňovať. Sú to:

- a/ spoločný život rodiny
- b/ súkromný život jednotlivých členov rodiny
- c/ oddych, relaxácia, spánok
- d/ osobná hygiena
- e/ príprava jedla a stolovanie
- f/ práce spojené s domácnosťou
- g/ spoločný život v byte
- h/ práce spojené s výkonom povolania
- i/ možnosti odkladania osobných vecí a predmetov pre údržbu bytu
- j/ individuálne požiadavky budúceho užívateľa (napríklad možnosť dvojgeneračného využívania, hudobný salón, herňa, hobby, fitnes, domáce kino a pod.).

Z uvedených základných požadovaných funkcií vyplýva, že dispozičné riešenie bývania by malo byť členené do troch zón:

- dennej alebo spoločenskej
- nočnej, individuálnej alebo intímnej
- pracovnej (bod h).

Pre posúdenie kvality návrhu slúži základný ukazovateľ pôdorysného riešenia, ktorým je podiel obytnej plochy (m^2) k úžitkovej ploche (m^2), pričom vyššia hodnota vyjadruje vyššiu kvalitu riešenia.

4. Návrh jednotlivých vnútorných priestorov z hľadiska tvaru, rozmerov, proporcí, presvetlenia, preslnenia, vizuálneho kontaktu s exteriérom, rozmiestnenia otvorov (okien, dverí) z hľadiska interiérového riešenia jednotlivých predpokladaných funkčných plôch a zariadenia príslušným mobiliárom.

Poznáme príklady, kde napríklad obývacia (denná) izba mala $45 m^2$ a pre nevhodne umiestnené otvory s nedala pre požadované funkcie zariadiť (hoci plošná výmera bola viac než dostatočná), t.j. definovať funkčné plochy pre jednotlivé aktivity, lebo tie boli pretínané prirodzenými komunikačnými ťahmi vyplývajúcimi z umiestnenia a počtu dverí. Uvedený príklad (podobných príkladov by sa dalo uviesť viac) dokumentuje, že len plošný parameter miestnosti či bytu, ktorý určuje ich cenu, nemusí reprezentovať len užívateľskú kvalitu.

5. Volba vhodného konštrukčného systému podľa posledného stupňa poznania pre možnosť maximálnej variability a flexibility riešení podľa individuálnych požiadaviek budúceho užívateľa, pri zmene zloženia a počtu členov rodiny, možnosti dvojgeneračného bývania, pri splnení stavbno-fyzikálnych ako aj ekonomických podmienok.

6. Estetické kritériá zohľadňujúce výrazové prostriedky v danom prostredí, volba a použitie súdobých materiálov pre splnenie všetkých stavebných a estetických požiadaviek pri rešpektovaní autorského názoru a riešenia.

7. Ekologické aspekty pri voľbe zdravotne najvhodnejších materiálov, prípadne ich možnosť recyklácie. Dosiahnuť maximálne možnú úsporu energií počas výstavby a prevádzky objektu (napríklad v lete otvárateľné zimné záhrady a pod.), využívanie alternatívnych zdrojov energií a pod.

Vytvorenie systému vyhodnocovania uvedených faktorov navrhovania bytových a rodinných domov by preukázalo kvalitu, respektíve nekvalitu ich riešení. Je si treba totiž uvedomiť finančné náklady na výstavbu bytu v bytovom dome či rodinného domu a ich fyzickú životnosť. Zvýšením kvality

riešení sa predĺži ich morálny životnosť vo vzťahu k fyzickej životnosti, čo reprezentuje kvalitu architektonického diela. Ak architektúru a jej tvorbu kvalifikujeme ako súčasť kultúry spoločenstva, domnievam sa, že nastolený problém stojí za úvahu.

Tento príspevok, ako súčasť výskumnej úlohy VEGA 1/8086/01 „Nové trendy v interiérovej tvorbe bytových systémov“, spracovanej na KIVS FA STU, nenárokuje si byť absolútnym či jediným návodom na posudzovanie kvality návrhov bytových a rodinných domov, ale má byť podnetom pre širokú diskusiu o tomto veľmi aktuálnom probléme pre zvýšenie úrovne architektonickej tvorby v tejto oblasti, prípadne pre spracovanie legislatívnych nástrojov pre schvaľovacie procesy pri vydávaní územných rozhodnutí a stavebných povolení.